

**RESULTATEN SCHOOLBEZOEKEN  
GEWOON SECUNDAIR ONDERWIJS  
25 JUNI 2020**

**VLAAMSE ONDERWIJSINSPECTIE**

Hendrik Consciencegebouw  
Koning Albert II-laan 15 - 1210 Brussel  
02 553 88 50

[www.onderwijsinspectie.be](http://www.onderwijsinspectie.be)

## Inhoud

1	Inleiding .....	2
2	Resultaten onderzoek .....	4
2.1	Waar ligt de focus bij de invulling van de onderwijstijd op school? .....	4
2.1.1	Is deze focus schoolbreed? .....	4
2.2	De impact van de coronamaatregelen op de leervorderingen en het welbevinden .....	5
2.2.1	In welke mate maakt de school zich op dit ogenblik zorgen over leerachterstand bij de leerlingen? .....	5
2.2.2	Overweegt de school om voor sommige leerlingen zomerscholen aan te raden? .....	7
2.2.3	In welke mate maakt school zich op dit ogenblik zorgen over het welbevinden van de leerlingen? .....	8
2.3	De impact van de coronacrisis op leerlingenevaluatie en studiekeuzebegeleiding .....	10
2.3.1	Welke veranderingen stellen de school vast op het vlak van evaluatie naar aanleiding van de coronacrisis? .....	10
2.3.2	Organiseert de school examens in juni? Zo ja, voor wie? .....	11
2.3.3	Hoe neemt de school examens af? .....	12
2.3.4	Informatie die de school gebruikt op de deliberatie .....	12
2.3.4.1	Uit welke periode komt de informatie die het schoolteam zal gebruiken bij de eindbeoordeling van de leerlingen die regelmatig contactonderwijs hebben gehad? ..	13
2.3.4.2	Welke informatie uit de periode na de lockdown, zal het schoolteam gebruiken bij de eindbeoordeling van de leerlingen die regelmatig contactonderwijs hebben gehad? ..	13
2.3.4.3	Uit welke periode komt de informatie die het schoolteam zal gebruiken bij de eindbeoordeling van de leerlingen die slechts sporadisch contactonderwijs hebben gehad? .....	14
2.3.4.4	Welke informatie uit de periode na de lockdown, zal het schoolteam gebruiken bij de eindbeoordeling van de leerlingen die slechts sporadisch of geen contactonderwijs hebben gehad? .....	15
2.3.5	Voor welk percentage leerlingen vermoedt de school geen beslissing te kunnen nemen eind juni / begin juli op de delibererende klassenraden omdat ze door de coronacrisis informatie mist? ..	16
2.3.6	Ligt dit percentage hoger of lager in vergelijking met vorig schooljaar? .....	17
2.3.7	Heeft de school, tijdens de coronacrisis, specifieke initiatieven genomen in functie van studiekeuzebegeleiding? .....	18
2.4	Hoe gaan scholen om met de positieve effecten en/of de groeikansen die deze crisis met zich meebrengt? .....	18
2.4.1	De coronacrisis kan ook positieve effecten hebben en/of groeikansen blootleggen. Welke mogelijkheden ziet de school binnen haar eigen context? .....	18
2.4.2	Waar zou de school binnen haar eigen context prioritair op willen inzetten? .....	21
2.5	Wat kan de overheid doen, vanuit een toekomstgericht perspectief, om scholen te ondersteunen in, tijdens en na crisissituaties zoals deze? .....	24
2.6	Waar is de school trots op? .....	24
3	Conclusie .....	25

## 1 Inleiding

Sinds begin juni is een volgende fase van de exitstrategie uitgerold. Bovenop de laatstejaars (6de en 7de jaar) die al eerder hervatten, konden ook de leerlingen in de scharnierjaren van het secundair onderwijs (2de en 4<sup>de</sup> jaar) maximaal twee volle of vier halve dagen naar school. Leerlingen van het 1ste, 3de en 5de jaar werden enkele dagen (minstens 1 dag) uitgenodigd, om samen het schooljaar af te sluiten. Dat gold ook voor de leerlingen van het deeltijds beroepssecundair onderwijs die nog niet gestart waren. Zo goed als alle scholen, centra en academies konden herstarten op basis van de lokale risicoanalyse.

Omdat lokale omstandigheden verschillen, kregen scholen de autonomie om zelf invulling te geven aan deze nieuwe fase. Ze konden zelf beslissen over het aantal leerjaren, het moment van heropstart en het aandeel van de onderwijstijd op school.

De onderwijsinspectie heeft er in dit onderzoek voor gekozen om de impact van de coronamaatregelen op de pedagogische praktijk in kaart te brengen. De pedagogische praktijk werd sinds de coronacrisis in de scholen immers divers ingevuld. Schoolteams stonden voor de uitdaging om een doordacht evenwicht te zoeken tussen pedagogische keuzes en de opgelegde veiligheidsmaatregelen. Meer specifiek wou de onderwijsinspectie zicht krijgen op:

- de impact van de coronamaatregelen op de leervorderingen en het welbevinden;
- de leerlingenevaluatie en de studiekeuzebegeleiding van de leerlingen;
- hoe scholen omgaan met de positieve effecten en/of de groeikansen die deze crisis met zich meebrengt.

Daarnaast peilden we naar aanbevelingen die de school zou geven aan de overheid, vanuit een toekomstgericht perspectief, en hebben we bevraagd waar de school trots op is. De methodiek die we hanteerden is gebaseerd op de ontwikkelingsgerichte dialoog die onderwijsinspecteurs toepassen tijdens alle doorlichtingsbezoeken.

We beschrijven nu verder het onderzoek dat specifiek voor het secundair onderwijs werd uitgevoerd. Naast schoolbezoeken in het secundair onderwijs werden ook bezoeken uitgevoerd in scholen in gewoon en buitengewoon basisonderwijs, in buitengewoon secundair onderwijs en in academies deeltijds kunstonderwijs. De verschillende rapporten van deze schoolbezoeken zijn te raadplegen op de website van de onderwijsinspectie, maar maken verder geen deel uit van dit rapport.

In de week van 15 tot 19 juni bezochten onderwijsinspecteurs secundair onderwijs in totaal **231 scholen**. Het schoolbezoek biedt kansen om door te vragen en een genuanceerd beeld te schetsen van de school. Tijdens de schoolbezoeken hebben de onderwijsinspecteurs vooral gesprekken gevoerd met de beleidsmakers van de scholen. Met leerlingen en leraren werd eerder occasioneel gesproken.

Omdat we een representatief beeld willen schetsen van de situatie werd er gekozen voor een steekproef die Vlaanderen weerspiegelt voor wat betreft provincie, onderwijsverstrekker en schoolgrootte.

Voor het gesprek in de scholen met beleidsverantwoordelijke(n) of een uitgebreider schoolteam haatterden de onderwijsinspecteurs een interviewleidraad, bestaande uit de verschillende gespreksonderwerpen die aan bod dienden te komen. Elk onderwerp werd verduidelijkt aan de hand van een doel, een instructie, een vraag en enkele kernwoorden. Op basis van deze leidraad gingen de inspecteurs in dialoog en capteerden ze hoe de scholen hun realiteit ervaren.

Na het schoolbezoek registreerde de onderwijsinspecteur de verzamelde gegevens in een digitaal systeem. Bij een aantal onderwerpen diende de inspecteur enkel elementen aan te vinken in een lijst op basis van wat hij hoorde en wegschreef tijdens het gesprek. Daarnaast konden ook schoolspecifieke duidingen of nuances gerapporteerd worden. Om gelijkgericht de data te registreren in het digitale systeem werd doorheen de week een feedbackmodel opgezet.

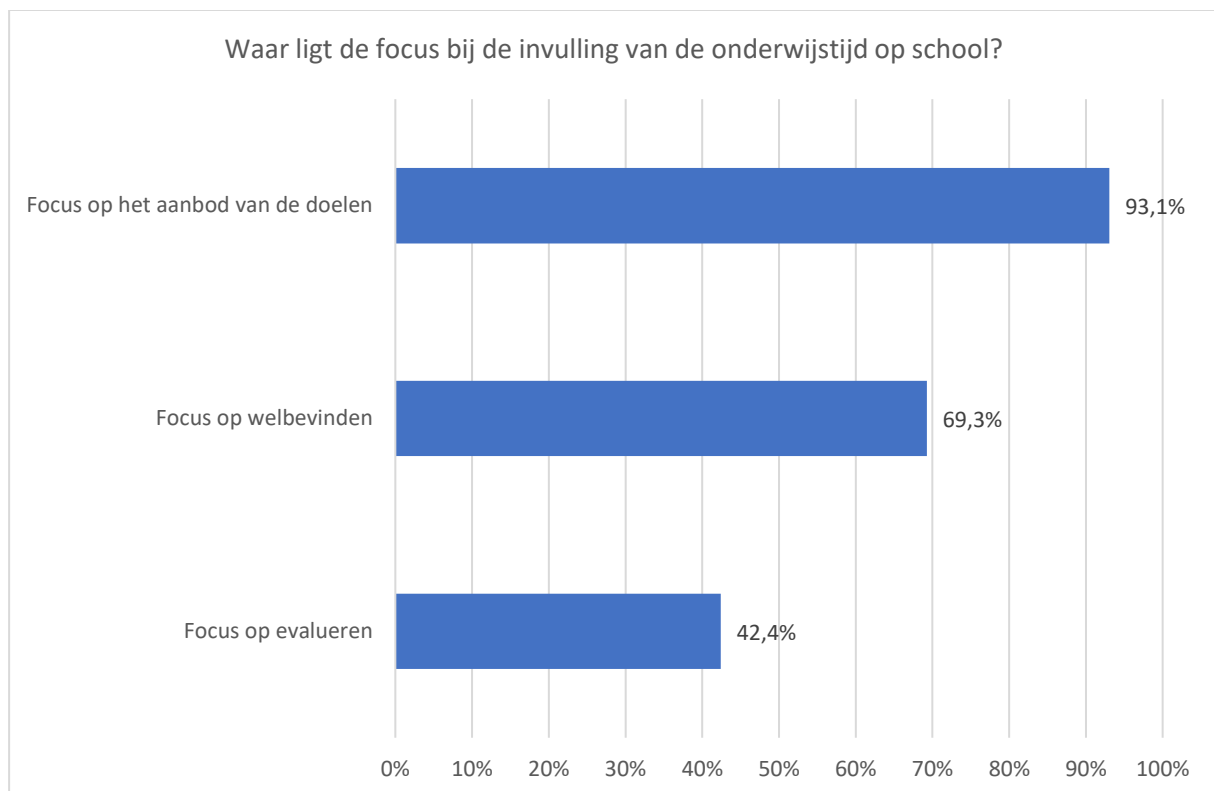
De verwerkte resultaten van zowel de kwantitatieve als kwalitatieve data die op deze manier verzameld werden, vormen de inhoud van het huidig rapport. Ook al werden kwalitatieve gegevens over de scholen verzameld, dit rapport heeft niet de ambitie om schoolgebonden situaties gedetailleerd in kaart te brengen. De kwalitatieve data werden gecodeerd en ondergebracht in clusters en deelcategorieën. Waar zinvol werd op voorbeeldniveau extra duiding gegeven. Overige kwalitatieve analyses vinden na de zomervakantie plaats en worden geïntegreerd in een algehele eindrapportage.

Het rapport is onderverdeeld in zes delen. Eerst beschrijven we de foto die we maakten van hoe scholen de tijd op het moment van ons onderzoek invulden. Vervolgens komt de impact van de coronamaatregelen op de leervorderingen en het welbevinden aan bod, daarna het luik evaluatie en studiekeuzebegeleiding. In het volgende deel worden de positieve effecten en/of groeikansen die de crisis met zich meebrengt, vermeld. Vervolgens wat de overheid zou kunnen doen tijdens crisissituaties. Tot slot eindigen we met een overzicht van waar de scholen trots op zijn.

## 2 Resultaten onderzoek

### 2.1 Waar ligt de focus bij de invulling van de onderwijstijd op school?

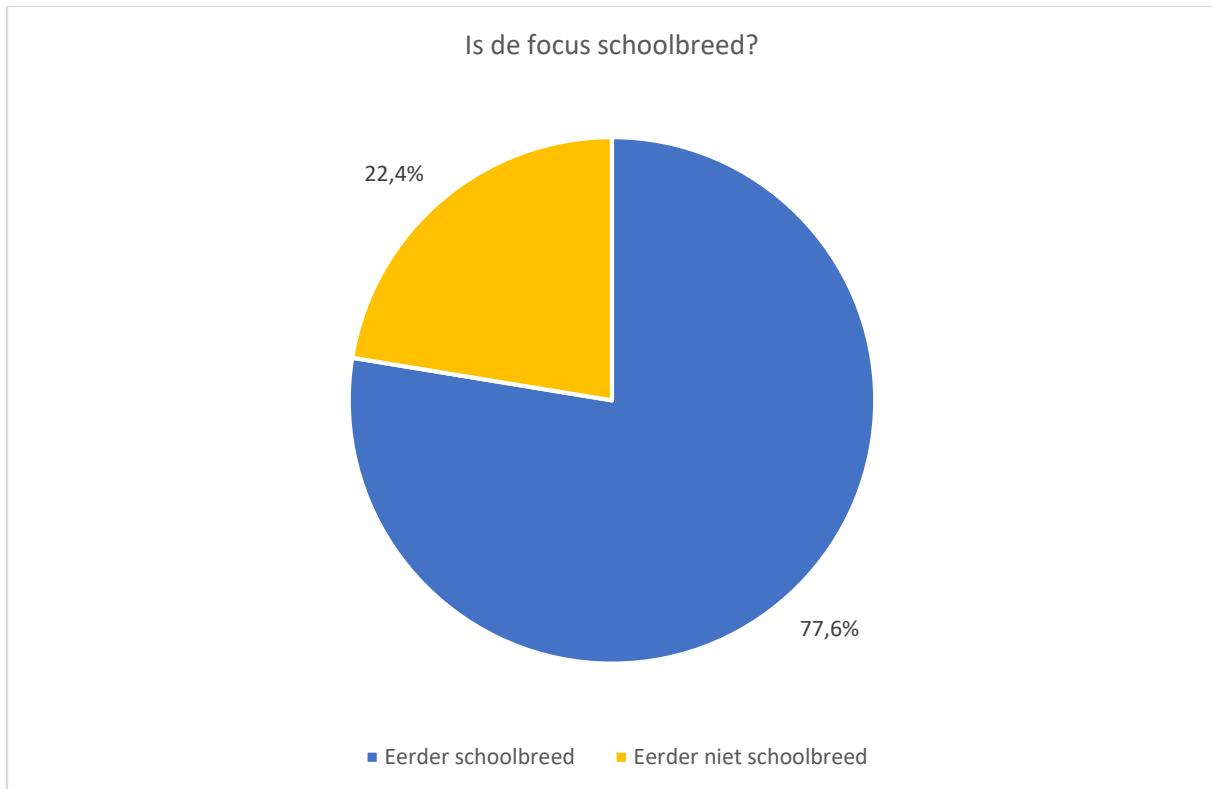
Welke invulling geven de scholen uit de steekproef aan de tijd die leerlingen op school doorbrengen? Benutten ze het contact op school vooral om te onderzoeken hoe leerlingen de coronacrisis en de gevolgen ervan beleven, om het leerproces van de leerlingen te ondersteunen of om te evalueren in hoeverre ze bepaalde onderwijsdoelen bereiken? Stellen ze daarbij één duidelijke prioriteit voorop of verbinden ze verschillende doelstellingen aan het contactonderwijs?



Uit de gesprekken blijkt dat de scholen de contactmomenten met hun leerlingen een brede invulling geven door verschillende prioriteiten te stellen. Zo concentreren de meeste scholen zich sinds de heropstart op het aanbod van onderwijsdoelen. Daarnaast geeft bijna 70 % aan dat ze er in de beperkte onderwijstijd voor kiezen om ook in te zetten op welbevinden. Minder dan de helft van de scholen geeft aan de onderwijstijd op school te gebruiken om leerlingen te evalueren.

#### 2.1.1 Is deze focus schoolbreed?

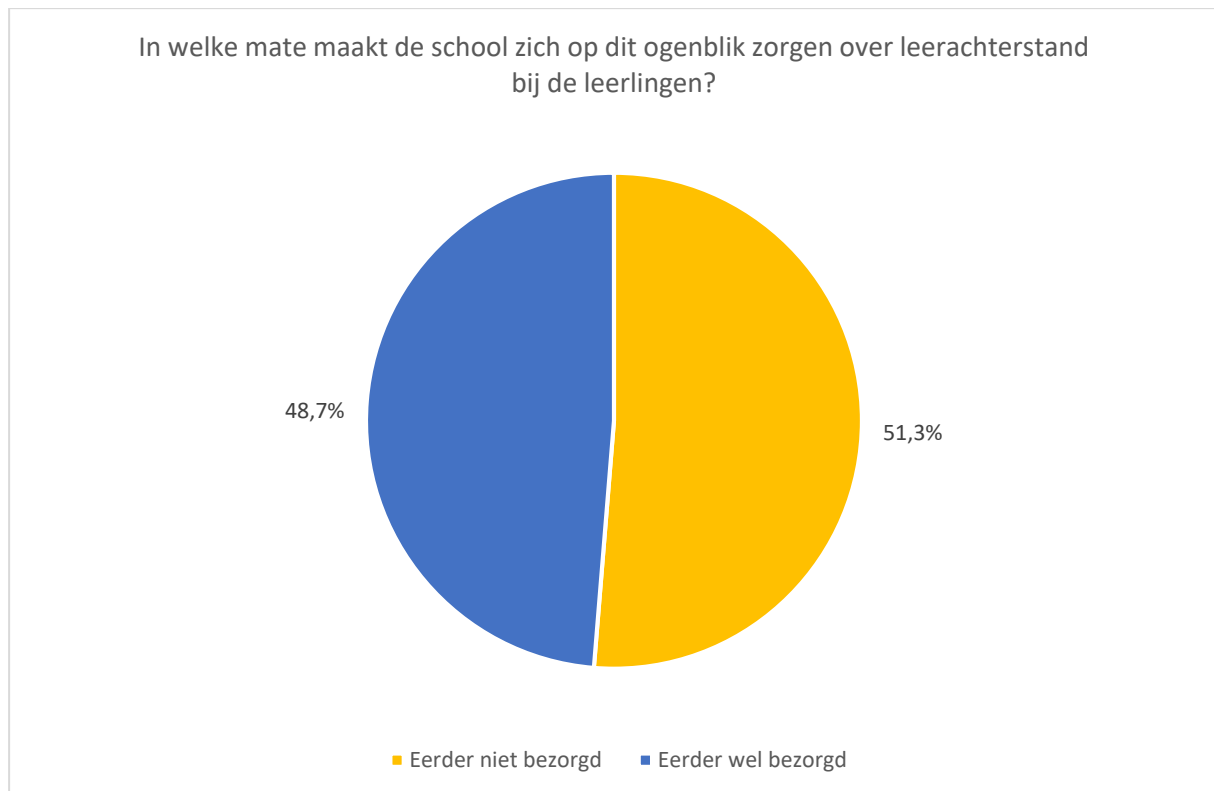
Zoals blijkt uit onderstaande figuur, legt meer dan drie kwart van de scholen die prioriteiten vast op schoolniveau.



## 2.2 De impact van de coronamaatregelen op de leervorderingen en het welbevinden

### 2.2.1 In welke mate maakt de school zich op dit ogenblik zorgen over leerachterstand bij de leerlingen?

In het gesprek met de scholen peilden de inspecteurs naar bezorgdheden over leerachterstand die er zijn op het moment van de schoolbezoeken, dus enkele weken na het openen van de scholen en vóór de deliberatie en eventuele examens. De data die hieronder vermeld worden, gelden zowel voor de leerlingen die op dat moment nog steeds in afstandsleren zitten als voor de leerlingen die ook al contactonderwijs op school genieten. Tijdens het gesprek wilden we ook nagaan of het schoolteam in bepaalde groepen veranderingen ervaarde sinds de heropstart.



Uit de data blijkt dat iets meer dan de helft van de scholen zich eerder geen zorgen maakt over de leerachterstand bij leerlingen. Ongeveer 49 % van de scholen maakt zich wel zorgen. De analyse van de kwalitatieve data geeft aan dat een rapportering van enkel de percentages onvoldoende het beeld weergeeft dat naar boven komt tijdens de gesprekken in de scholen. Deze kwantitatieve gegevens kunnen dus niet los gezien worden van de kwalitatieve gegevens of de redenen die scholen aanbrachten in het gesprek.

In de tabellen hieronder geven we achtereenvolgens een overzicht van de meest genoemde redenen van 'eerder wel bezorgd' en van 'eerder niet bezorgd'. Onder de tabellen gaan we iets dieper in op de verschillende redenen.

Duidingen bij 'eerder niet bezorgd over leerachterstand'	Aantal scholen
Voldoende opvolging	56
Te vroeg: volgend schooljaar	35
Beperkte impact of zelfs leerwinst	18

Uit de kwantitatieve analyse blijkt dat ongeveer 51 % van de 231 bezochte scholen aangeeft eerder niet bezorgd te zijn over de leerachterstand bij leerlingen. Ongeveer de helft van die scholen geeft als reden aan dat de leerlingen intensief worden gemonitord en opgevolgd, waardoor er minder reden is tot bezorgdheid. Een greep uit de acties die deze scholen ondernemen: leerlingen worden uitgenodigd om op school te komen werken, buddy's worden ingezet, uitwerking van een monitoringssysteem dat leerachterstand in kaart brengt, opbellen van leerlingen en ouders bij het niet indienen van taken. Iets meer dan een kwart van de scholen zegt dat het nu nog te vroeg is om een inschatting van de leerachterstand te kunnen geven. Ze willen er wel op anticiperen onder meer door beginmetingen bij de start van volgend schooljaar, de uitwerking van remediëringstrajecten en een diepgaande verwerking van leerinhouden volgend jaar aan bod te laten komen (omwille van graadlerplannen).

Een beperkter deel van de scholen noemt de impact van de coronacrisis op leerachterstand beperkt. Redenen die ze hier voor aangeven zijn onder meer hun kansrijke publiek dat voldoende structuur en ondersteuning thuis krijgt, de leerstof die al grotendeels gegeven was vóór de lockdown, de periode die relatief kort was, de onderwijstijd die gemaximaliseerd werd door een focus op prioritaire doelen en het wegvallen van bijvoorbeeld excursies.

Er zijn enkele scholen die ook spreken over leerwinst of andere positieve effecten ten gevolge van de crisis, bijvoorbeeld leerlingen hebben zelfstandiger leren werken.

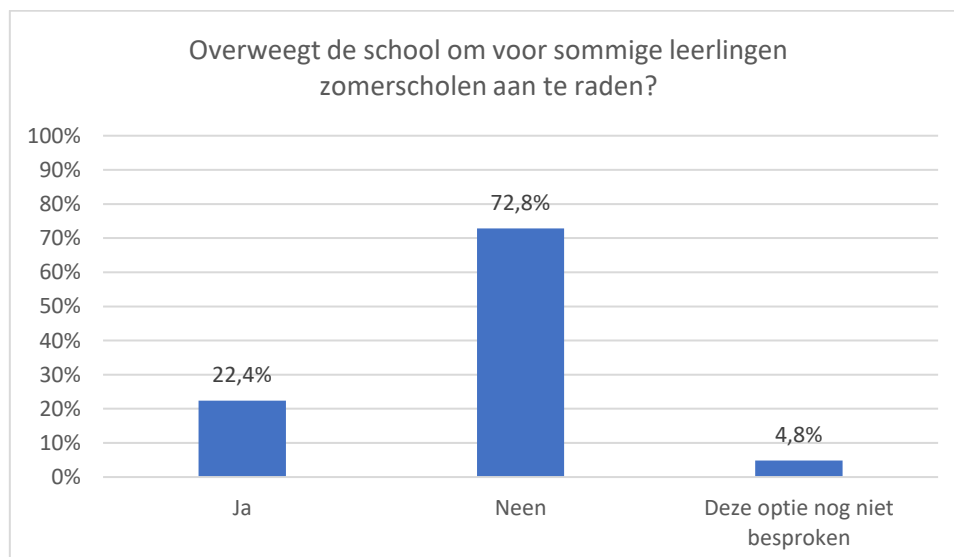
Duidingen bij 'eerder wel bezorgdheid over leerachterstand'	Aantal scholen
Bepaalde leerlingen – leerjaren – onderwijsniveaus – studierichtingen	28
Groep gekend – verschillen vergroot	23
Grote groep met leerachterstand	20

Ongeveer 49 % van de 231 bezochte scholen toont zich eerder bezorgd over de leerachterstand bij leerlingen. Verdere analyse leert dat het in ongeveer een kwart van deze scholen gaat over slechts enkele leerlingen of bepaalde leerjaren, onderwijsniveaus of studierichtingen, bijvoorbeeld bepaalde leerlingen die niet te bereiken zijn, leerlingen met een andere thuistaal, leerlingen die in DBSO aanloopfase zitten, leerlingen waarvan het werkplekleren niet kon doorgaan, leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, leerlingen voor wie het afstandsonderwijs moeilijker loopt omwille van beperktere zelfsturing, ...

Ongeveer een vijfde van deze scholen benoemt het verscherpen van bestaande problematieken. Kwetsbare leerlingen worden nog kwetsbaarder en daar maken scholen zich zorgen over. Uit de kwalitatieve data blijkt eveneens dat bijna een vijfde van deze scholen zich onder meer zorgen maakt over leerinhouden die niet behandeld zijn, leerdoelen die doorgeschoven zijn naar volgend schooljaar en praktijklessen die niet aan bod kwamen.

Toch ook een positieve kanttekening van enkele scholen die hun bezorgdheid over leerachterstand uitdrukten. Bepaalde leerlingen floreren in de huidige context van afstandsleren, 'er zijn minder prikkels', 'ze kunnen meer op eigen tempo werken', 'de creativiteit van de leerlingen in de kunstrichtingen verhoogt omwille van de toegenomen vrijheid', ...

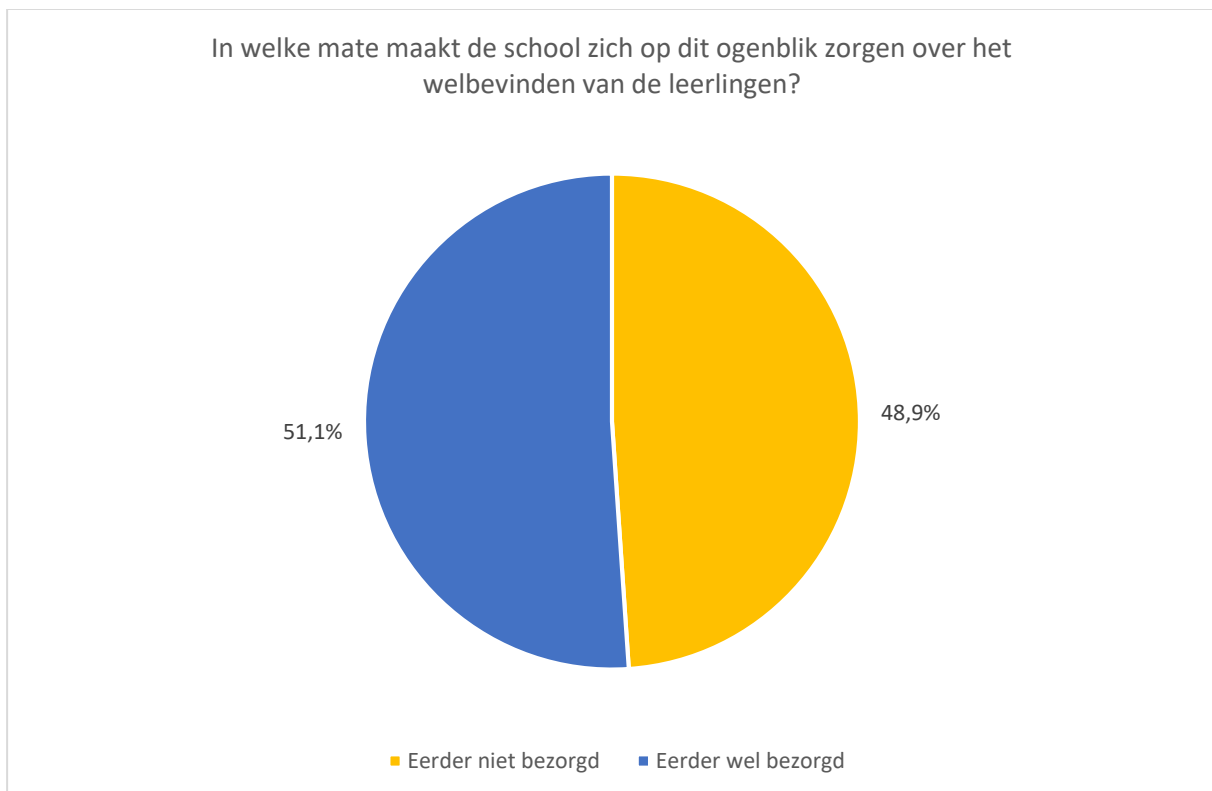
### 2.2.2 Overweegt de school om voor sommige leerlingen zomerscholen aan te raden?



Op de vraag of de school het in overweging neemt om voor sommige leerlingen een zomerschool aan te raden, antwoordden 166 scholen (72,8 %) negatief. 51 scholen (22,4 %) nemen deze optie wel mee naar de delibererende klassenraden. Elf scholen (4,8 %) moeten de optie van de zomerscholen nog bespreken.

### 2.2.3 In welke mate maakt de school zich op dit ogenblik zorgen over het welbevinden van de leerlingen?

In de gesprekken met de scholen peilden de inspecteurs naar hoe scholen het welbevinden van al hun leerlingen op dit moment aanvoelen. De data die hieronder vermeld worden, gelden zowel voor de leerlingen die op dat moment nog steeds in afstandsleren zitten als voor de leerlingen die al opstartten.



Uit de data blijkt dat iets minder dan de helft van de scholen eerder niet bezorgd is over het welbevinden van de leerlingen. Iets meer dan de helft van de scholen is eerder wel bezorgd.

De analyse van de kwalitatieve data geeft aan dat een rapportering van enkel de percentages onvoldoende het beeld weergeeft dat naar boven komt tijdens de gesprekken in de scholen. Deze kwantitatieve gegevens moeten daarom samen gezien worden met de kwalitatieve gegevens.

De duidingen die scholen geven bij hun bezorgheid of onbezorgheid zijn divers. Ze werden kwalitatief geanalyseerd en geclusterd in antwoordcategorieën.

In de tabellen hieronder geven we achtereenvolgens een overzicht van de meeste genoemde categorieën van duidingen bij 'eerder niet bezorgd' en van 'eerder wel bezorgd' over het welbevinden van de leerlingen sinds de heropstart. Onder de tabellen gaan we iets dieper in op de verschillende categorieën.



Duidingen bij 'eerder niet bezorgd' over het welbevinden van leerlingen sinds de heropstart	Aantal scholen
Opvolging	77
Gekende, dezelfde groepen	29

Uit de kwantitatieve analyse blijkt dat 49 % van de 231 bezochte scholen aangeeft eerder niet bezorgd te zijn over het welbevinden bij hun leerlingen. Meer dan de helft (77) van deze eerder niet bezorgde scholen geeft aan dat er dat ze op dit moment het welbevinden van hun leerlingen grondig monitoren. Deze opvolging omvat bijvoorbeeld elementen zoals de wekelijkse klassenraden die gehouden worden, de intensieve opvolging door de leerlingenbegeleiders, klastitularissen of het volledige lerarenteam, het inzetten op klasuurtjes, babbelboxen, buddysysteem, geregelde telefonische contacten, huisbezoeken, stoepgesprekken, terugkomenten voor de leerlingen waar ze expliciet inzetten op welbevinden, ondersteuning die er gekomen is vanuit CLB, ...

In totaal geven 29 van de eerder niet bezorgde scholen aan dat het dikwijls over groepen van leerlingen gaat die ook vóór de coronacrisis hiervoor al opgevolgd werden. Scholen vermelden wel dat voor deze groep leerlingen de opvolging vaak intensiever geworden is.

Daarnaast is er ook nog een klein aantal scholen (15) van de eerder niet bezorgde scholen die aangeven dat de coronacrisis volgen hen weinig of geen negatieve impact heeft op het welbevinden van hun leerlingen. Deze scholen verduidelijken dat hun leerlingen de nodige ondersteuning en structuur van thuis uit krijgen of dat ze elkaar op een positieve manier ondersteunen via social media. Ten slotte vermeldt deze groep scholen ook dat er enkele leerlingen niet te bereiken zijn, maar dat de oorzaak daarvan volgens hen niet bij de coronacrisis ligt.

Duidingen bij 'eerder wel bezorgd over het welbevinden van leerlingen' sinds de heropstart	Aantal scholen
School als context	29
Kwetsbare positie	25
Opvolging	15
Weinig verschillen	14
Individuele leerlingen	13

Uit de kwantitatieve analyse blijkt dat 51 % van de 231 bezochte scholen aangeeft eerder wel bezorgd te zijn over het welbevinden bij hun leerlingen. Uit de kwalitatieve analyse van de geregistreerde antwoorden blijkt dat deze scholen uiteenlopende redenen benoemen om hun bezorgdheid te verduidelijken.

Een groep van 29 scholen geeft aan dat ze bezorgd zijn omdat de school als veilige haven voor leerlingen op dit moment weggevallen is. Uit de gesprekken blijkt dat het meestal langer duurt vooraleer scholen zicht krijgen op dit soort risicovolle situaties. Het afstandsonderwijs en het isolement waar sommige leerlingen in terecht komen, zorgt ervoor dat de rechtstreekse contacten die het socio-emotioneel welbevinden kunnen ondersteunen, nu vaak ontbreken.

Een 25-tal scholen benoemt het verscherpen van de kwetsbare positie. Kwetsbare leerlingen zijn nog kwetsbaarder geworden en daar maken ze zich zorgen over. Maar er zijn ook leerlingen die door de coronacrisis in een kwetsbare positie terecht gekomen zijn. Het gaat hier zowel over een kwetsbare financiële of emotionele thuissituatie van leerlingen of over de mentale en emotionele gezondheid van de leerlingen.

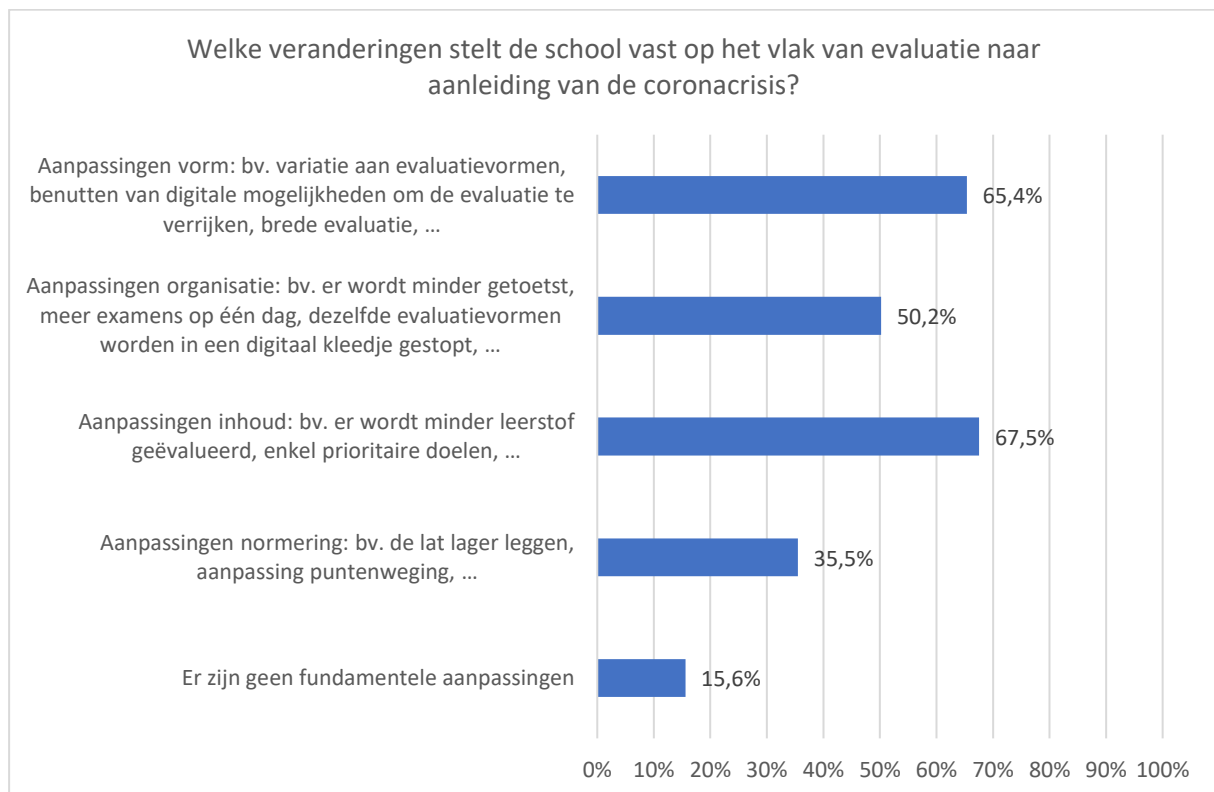
Er zijn ook 14 scholen die aangeven eerder niet bezorgd te zijn omdat de invulling van de psychosociale begeleiding niet echt verschilt ten opzichte van de begeleiding die er al was in de periode vóór de lockdown.

Ten slotte benoemen 13 scholen dat het om individuele leerlingen gaat waarover ze zich echt zorgen maken. Het gaat hier over onveilige of zorgwekkende thuissituaties of leerlingen waar een meervoudige problematiek al langer gekend was.

## 2.3 De impact van de coronacrisis op leerlingenevaluatie en studiekeuzebegeleiding

### 2.3.1 Welke veranderingen stellen de school vast op het vlak van evaluatie naar aanleiding van de coronacrisis?

Tijdens de gesprekken gaven de scholen ons een inkijk in de maatregelen die ze namen om de evaluatiepraktijk af te stemmen op richtlijnen en adviezen. De volgende figuur vat enkele ontwikkelingen samen.

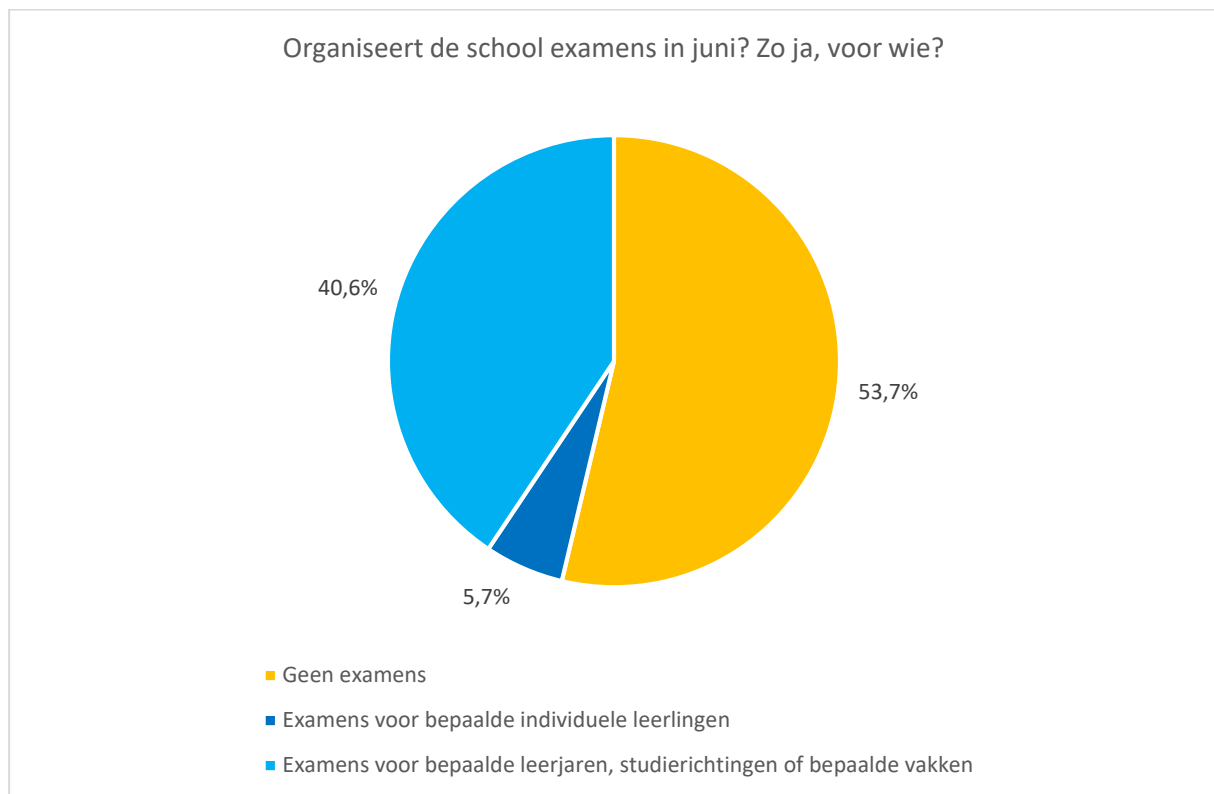


Als we de impact van de coronacrisis op de evaluatiepraktijk verkennen, dan geven de meeste scholen aan dat ze veranderingen vaststellen. Twee derde van de scholen (67,5 %) merkt op dat leraren de inhoud van de evaluatie aanpassen. Ze stellen zich daarvoor bijvoorbeeld de vraag welke onderwijsdoelen prioritair zijn en bakenen de omvang van de evaluatie inhoudelijk scherper af. Ongeveer evenveel scholen (65,4 %) geven aan dat de evaluatie een andere vorm aanneemt, bijvoorbeeld gevarieerde evaluatievormen of het gebruik van digitale mogelijkheden om de evaluatie te verrijken. De helft van de scholen benoemt aanpassingen in de organisatie van de evaluatie, bijvoorbeeld door minder examens dan vorig schooljaar in te richten of door evaluaties in een digitaal kleedje te steken. Uit de gesprekken blijkt dat een derde van de scholen (35,5 %) de normering afstemt op de gewijzigde context

door bijvoorbeeld de puntenweging aan te passen. Veel scholen geven dus aan op verschillende vlakken tegelijk in te grijpen op de evaluatiepraktijk om een antwoord te bieden op de uitdagingen van de coronacrisis.

### 2.3.2 Organiseert de school examens in juni? Zo ja, voor wie?

De inspecteurs vroegen aan de bezochte scholen of ze dit schooljaar al dan niet examens organiseren in juni. De coronacrisis zorgde er immers voor dat scholen dit gegeven moesten herbekijken.

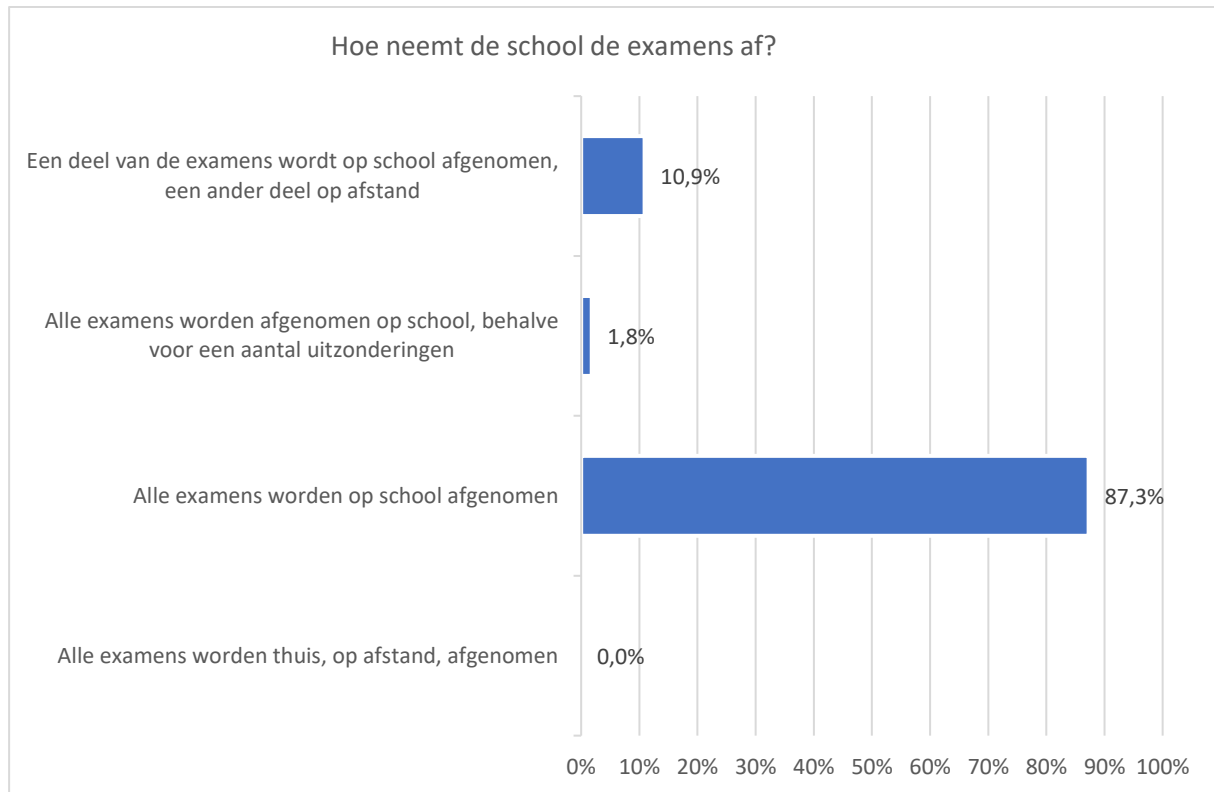


Iets meer dan de helft van de bezochte scholen (53,7 %) gaf aan geen examens te organiseren in juni.

106 van de 231 scholen (46,3 %) organiseren wel examens in juni. Als we even inzoomen op deze 106 scholen die examens geven in juni, dan organiseren 93 scholen (87,7 % van deze scholen) die voor bepaalde leerjaren, studierichtingen of voor bepaalde vakken. Uit de analyse van de kwalitatieve gegevens blijkt dat scholen in de eerste plaats examens organiseren voor leerlingen van het zesde leerjaar en in de tweede plaats voor leerlingen van het tweede en het vierde jaar. De scholen die examens organiseren, beperken ook het aantal examens en kiezen vooral voor de vakken die eigen zijn aan de studierichting.

Dertien scholen, goed voor 12 % van de scholen die examens organiseren, doen dit enkel voor bepaalde individuele leerlingen. Uit de analyse van de kwalitatieve gegevens blijkt dat deze scholen hier vooral voor kiezen om deze individuele leerlingen een extra kans te bieden, bijvoorbeeld omdat ze minder goede resultaten behaalden vóór de lockdown.

### 2.3.3 Hoe neemt de school examens af?

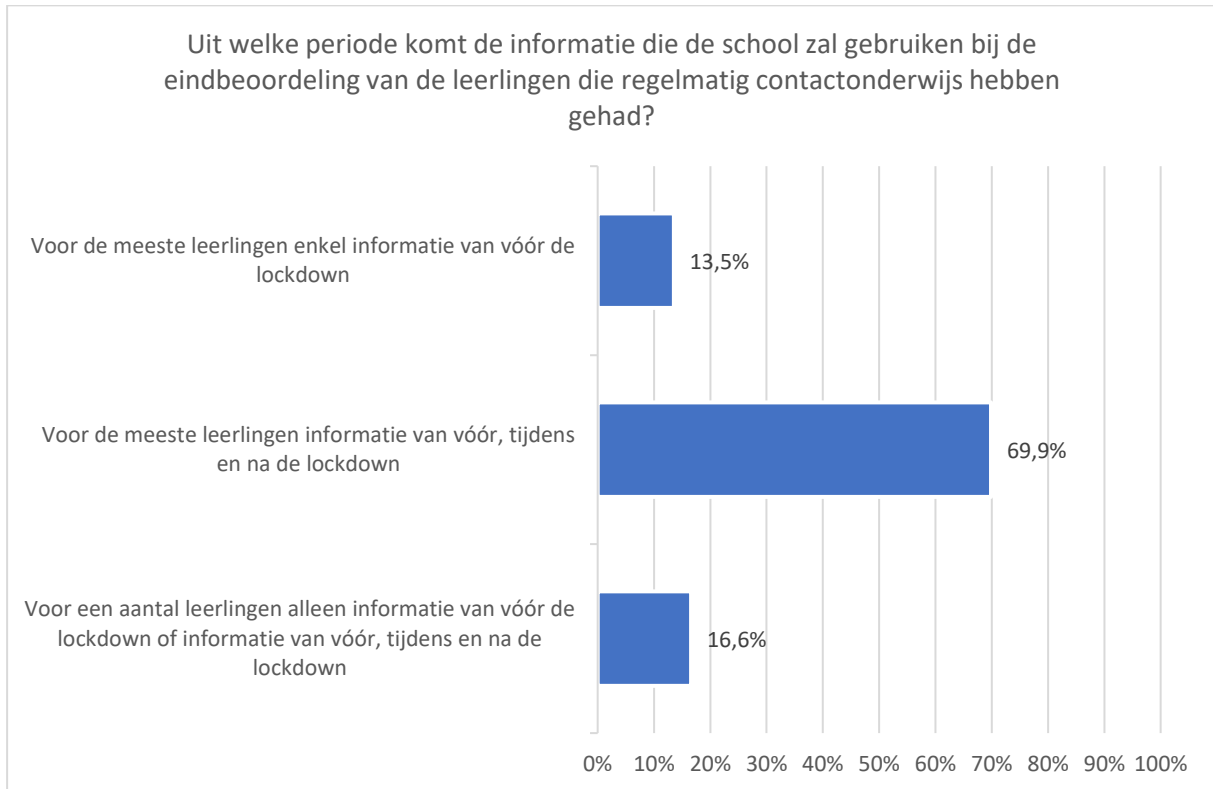


De 106 scholen die examens in juni organiseren, nemen die examens voornamelijk af op school. Voor 96 scholen (90,5 %) gaan deze enkel door op school. Twaalf scholen (11 %) kiezen voor een combinatie van examens op school en een deel van op afstand. Geen enkele school maakt de keuze om de examens enkel thuis, op afstand, af te nemen. Twee scholen doen dat uitzonderlijk wel om tegemoet te komen aan specifieke noden van bijvoorbeeld zieke leerlingen.

### 2.3.4 Informatie die de school gebruikt op de deliberatie

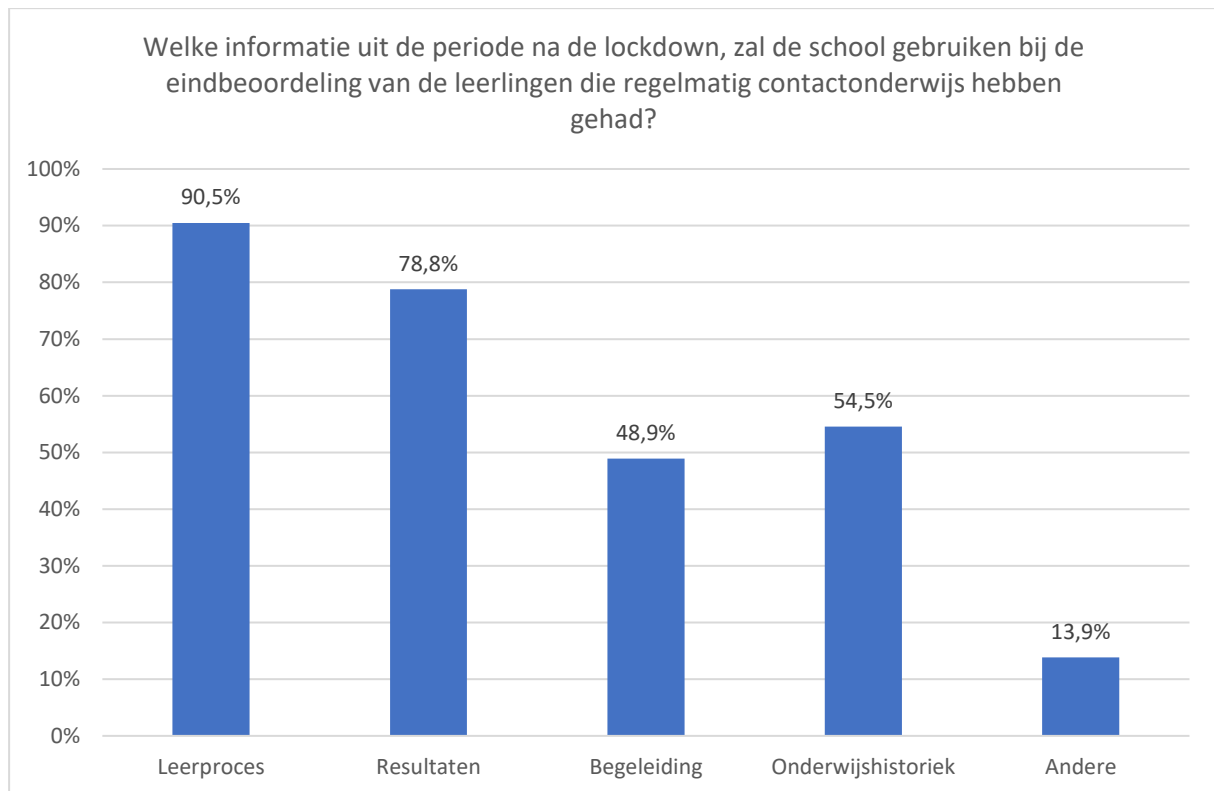
De onderwijsinspecteurs gingen met de scholen in dialoog over de informatie die op de delibererende klassenraden zal gebruikt worden. Ze maakten een onderscheid tussen twee groepen leerlingen, namelijk de leerlingen die regelmatig contactonderwijs hebben gehad en de groep van leerlingen die slechts sporadisch naar school kon komen. Deze laatste groep bevat ook de leerlingen die helemaal geen contactonderwijs hebben gehad. Eerst worden de resultaten van de twee afzonderlijke groepen besproken, daarna komen de overeenkomsten en de verschillen aan bod.

2.3.4.1 Uit welke periode komt de informatie die het schoolteam zal gebruiken bij de eindbeoordeling van de leerlingen die regelmatig contactonderwijs hebben gehad?



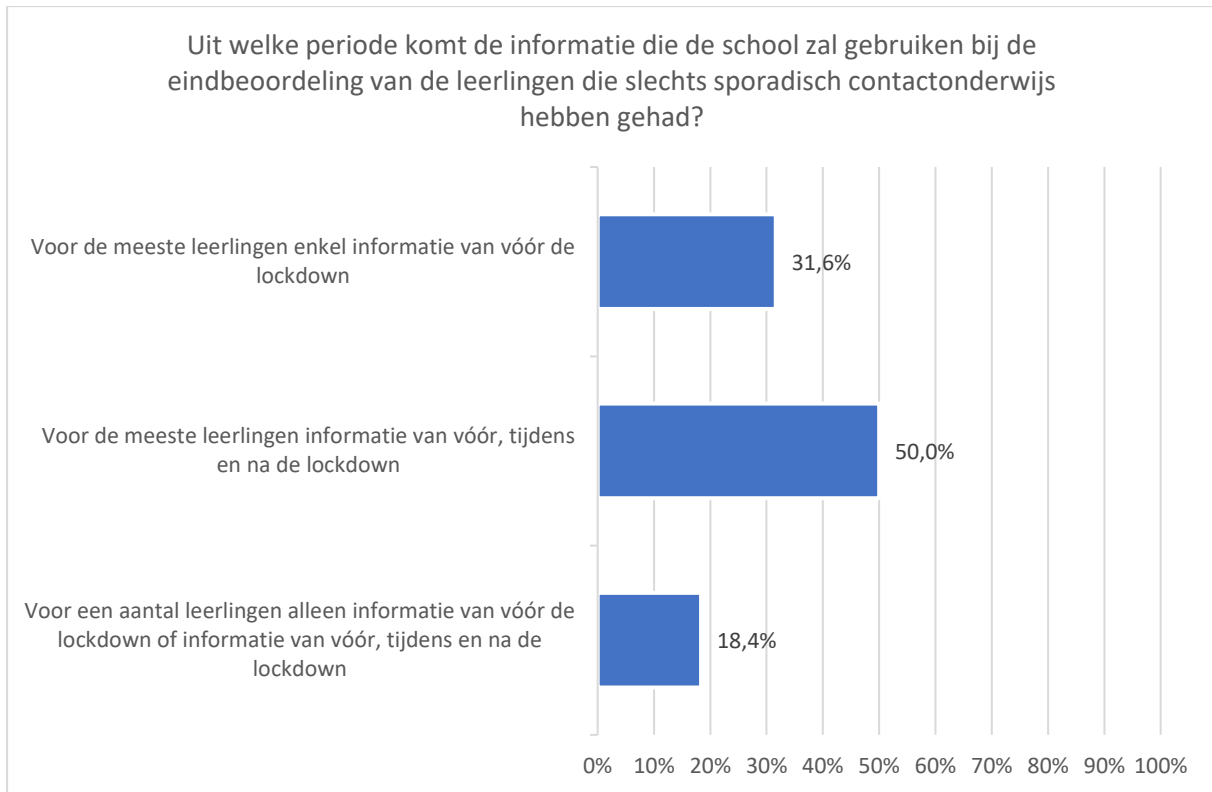
69,9 % van de scholen geeft aan voor de meeste leerlingen die regelmatig contactonderwijs hadden op de delibererende klassenraden informatie te gebruiken van vóór, tijdens en na de lockdown. Uit de gesprekken blijkt dat 13,5 % van de scholen zich voor de meeste leerlingen enkel op informatie van vóór de lockdown baseert. 16,6 % van de scholen benoemt dat voor een aantal leerlingen de informatie van vóór de lockdown gebruikt wordt of de informatie van vóór, tijdens en na de lockdown.

2.3.4.2 Welke informatie uit de periode na de lockdown, zal het schoolteam gebruiken bij de eindbeoordeling van de leerlingen die *regelmatig* contactonderwijs hebben gehad?



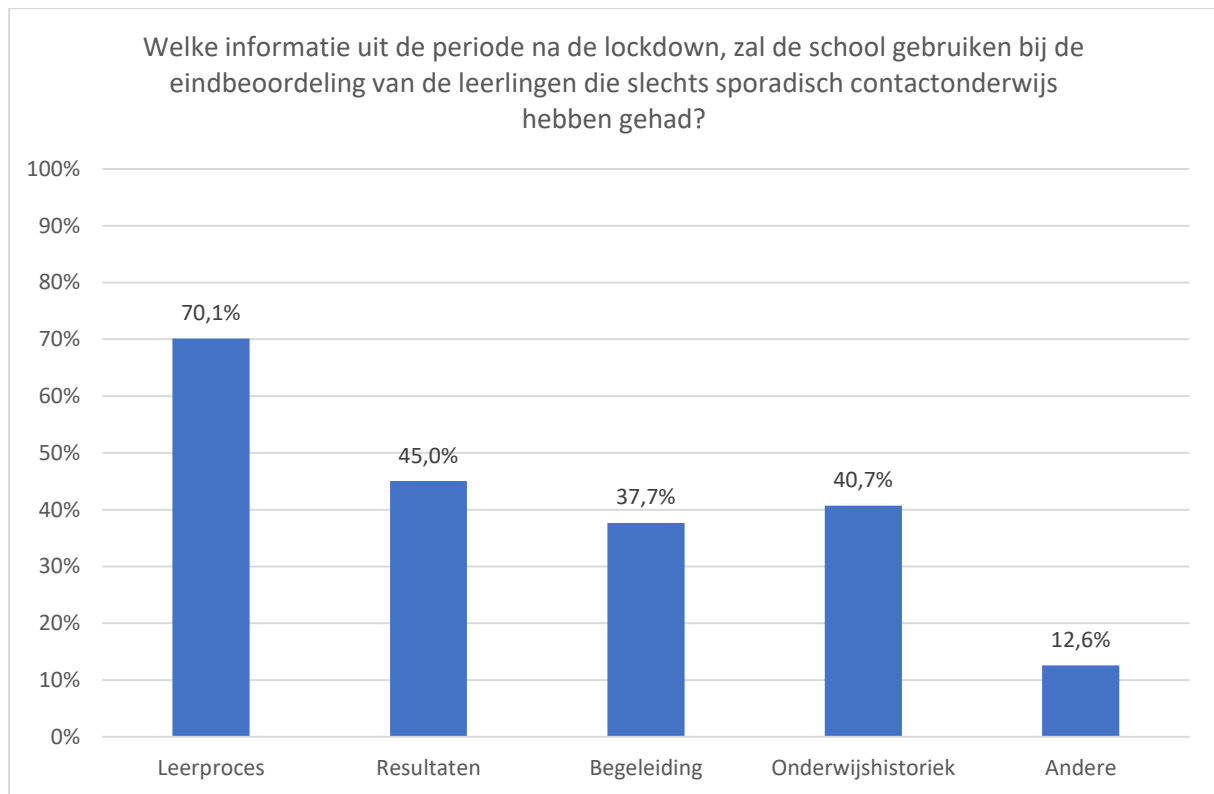
Uit de gesprekken blijkt dat de scholen voor de leerlingen die regelmatig contactonderwijs hadden op de delibererende klassenraden een grote variatie aan informatie gebruikt. 90,5 % van de scholen geeft aan dat het leerproces bij de deliberatie zal meegenomen worden. Het gaat hier over leeractiviteiten met feedback, oefeningen en opdrachten. Daarnaast geeft 78,8 % van de scholen aan dat ook de resultaten van toetsen, taken, examens en praktijkopdrachten een rol zullen spelen. Iets minder dan de helft van scholen (48,9 %) benoemt dat de begeleiding mee in rekening wordt genomen. Het gaat hier over de leerlingenkenmerken, het welbevinden of de passende begeleiding die een leerling kreeg. Verder benoemt 54,5 % van de scholen de onderwijshistoriek. Uit de gesprekken blijkt dat een beperkt aantal scholen ook andere informatie meeneemt, zoals inzet van leerlingen tijdens de voorbije periode en gegevens in verband met oriëntering. Tot slot geeft ongeveer een kwart van de scholen expliciet aan een positieve of open blik ten gunste van de leerling te hanteren.

#### 2.3.4.3 Uit welke periode komt de informatie die het schoolteam zal gebruiken bij de eindbeoordeling van de leerlingen die slechts *sporadisch* contactonderwijs hebben gehad?



Uit de gesprekken blijkt dat 31,6 % van de scholen voor de meeste leerlingen enkel informatie van vóór de lockdown gebruikt. De helft van de scholen geeft aan voor de meeste leerlingen op de delibererende klassenraden informatie van vóór, tijdens en na de lockdown te gebruiken. 18,4 % van de scholen benoemt dat voor een aantal leerlingen de informatie van vóór de lockdown gebruikt wordt of de informatie van vóór, tijdens en na de lockdown.

2.3.4.4 Welke informatie uit de periode na de lockdown, zal het schoolteam gebruiken bij de eindbeoordeling van de leerlingen die slechts *sporadisch of geen* contactonderwijs hebben gehad?



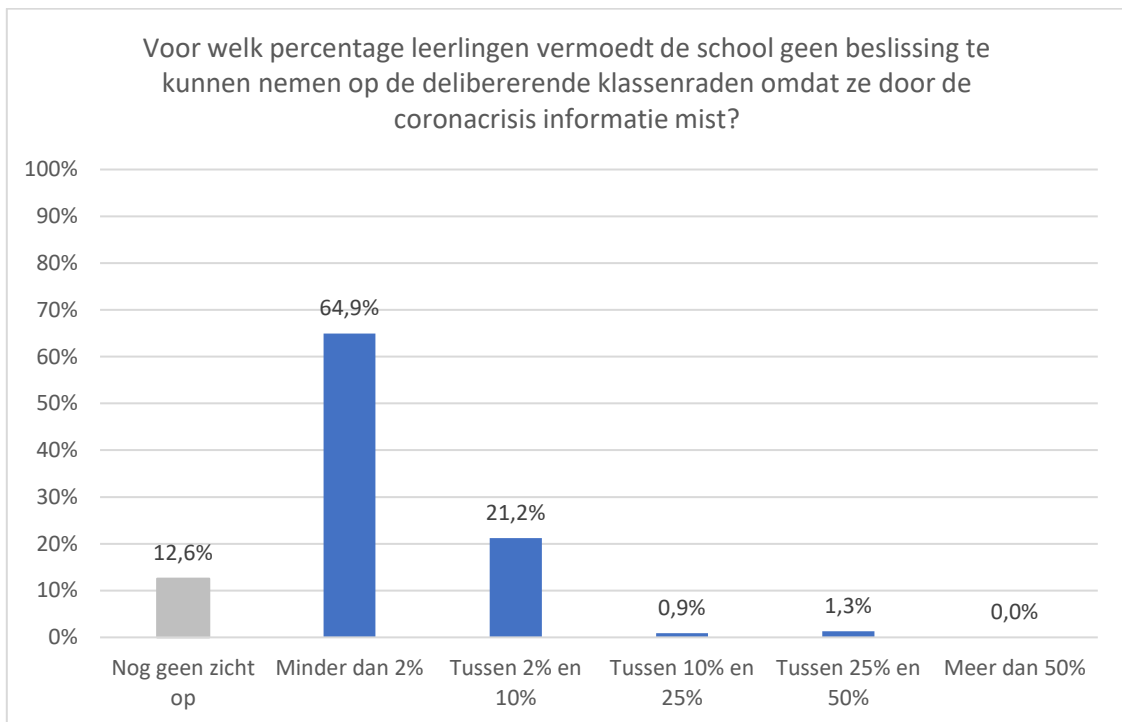
Uit de gesprekken blijkt dat de scholen voor de leerlingen die slechts sporadisch of geen contactonderwijs hadden op de delibererende klassenraden een grote variatie aan informatie gebruikt. 70 % van de scholen geeft aan dat het leerproces bij de deliberatie wordt meegenomen. Het gaat hier over leeractiviteiten met feedback, oefeningen en opdrachten. Daarnaast geeft 45 % van de scholen aan dat ook de resultaten van toetsen, taken, examens en praktijkopdrachten een rol zullen spelen. Iets meer dan een derde van de scholen (37,7 %) benoemt dat de begeleiding mee in rekening wordt genomen. Het gaat hier over de leerlingenkenmerken, het welbevinden of de passende begeleiding die een leerling kreeg. Verder benoemt 40,7 % van de scholen de onderwijshistoriek. Uit de gesprekken blijkt dat een beperkt aantal scholen ook andere informatie meeneemt, zoals inzet van leerlingen tijdens de voorbije periode en gegevens in verband met oriëntering. Tot slot geeft ongeveer een kwart van de scholen expliciet aan een positieve of open blik ten gunste van de leerling te hanteren.

Voor dit onderwerp maakten we een onderscheid tussen twee groepen van leerlingen, namelijk de leerlingen die regelmatig contactonderwijs hadden en de leerlingen die slechts sporadisch of geen contactonderwijs hadden. We stellen vast dat de scholen voor alle leerlingen een mix aan informatie gebruiken op de delibererende klassenraden. Een meerderheid van de scholen benut informatie van het volledige schooljaar. Uit de gegevens blijkt dat een aantal scholen voor de leerlingen die regelmatig contactonderwijs hadden meer de resultaten van toetsen, taken, examens meenemen.

2.3.5 Voor welk percentage leerlingen vermoedt de school geen beslissing te kunnen nemen eind juni / begin juli op de delibererende klassenraden omdat ze door de coronacrisis informatie mist?

Onvolledige informatie bemoeilijkt de opdracht van de delibererende klassenraad om eind juni of begin juli een beslissing te nemen. We polsten bij de scholen naar een prognose van het aantal leerlingen voor wie het schoolteam die beslissing zal moeten uitstellen.

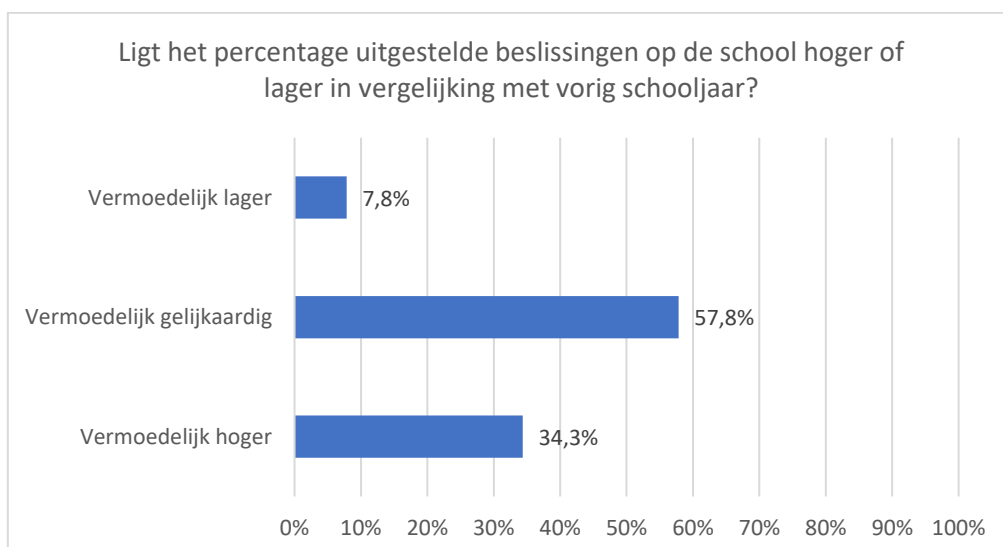




Heel wat scholen geven aan dat ze vermoedelijk voor slechts een beperkt aantal leerlingen - minder dan 2 procent - nog geen beslissing kunnen nemen eind juni of begin juli. Een vijfde van de scholen schat dat aantal tussen de 2 en de 10 procent. In slechts enkele scholen loopt het mogelijke aantal uitgestelde beslissingen op tot 25 of 50 procent. Een dertigtal scholen waagt zich niet aan een voorstelling en wacht de deliberatie af.

### 2.3.6 Ligt dit percentage hoger of lager in vergelijking met vorig schooljaar?

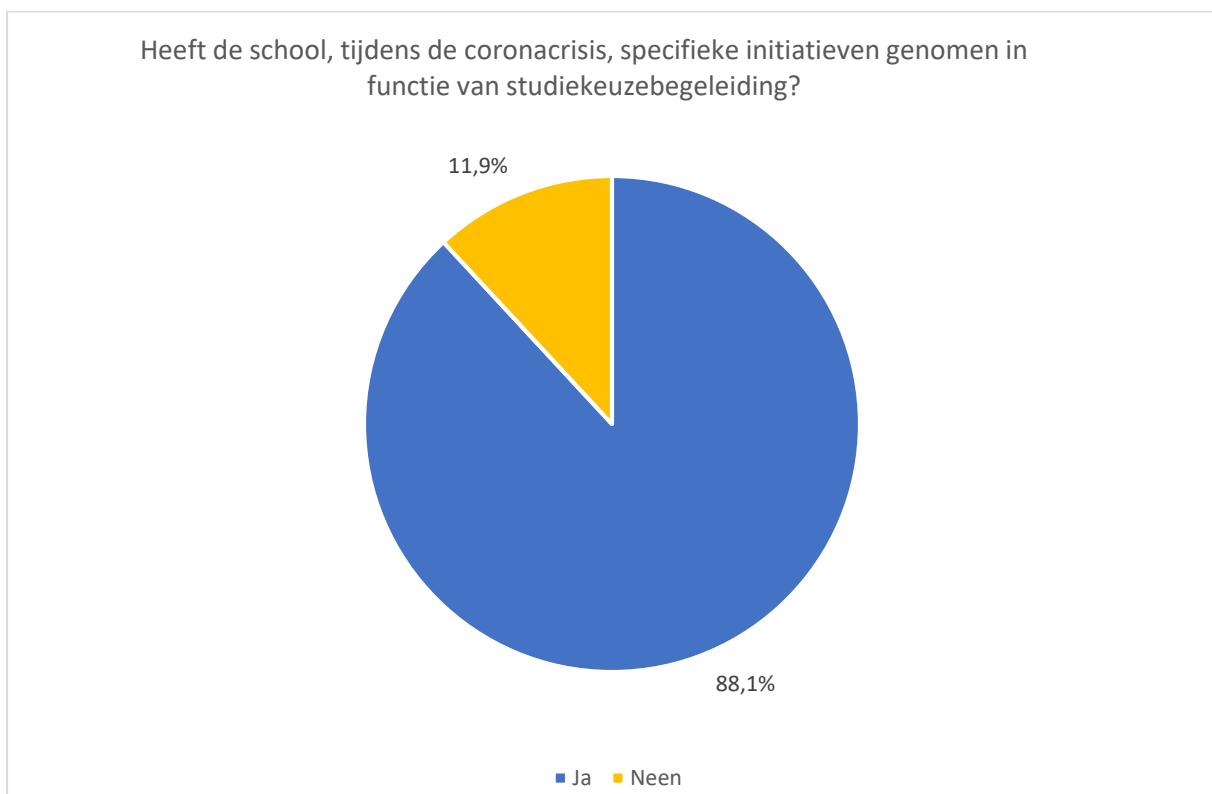
Om de impact van de coronacrisis op het eventueel uitstellen van de deliberatiebeslissing beter in te schatten, peilden we naar de evolutie die de scholen op dit vlak verwachten.



57,8 % van de scholen geeft aan dat het aantal leerlingen voor wie het schoolteam nu nog informatie mist en daardoor een eindbeslissing zal moeten uitstellen, niet erg verschilt van andere schooljaren. Ruim 30 % vermoedt dat de coronacrisis het aantal uitgestelde beslissingen zal doen stijgen. Enkele scholen veronderstellen dat ze voor minder leerlingen dan vorig schooljaar een uitgestelde beslissing moeten nemen.

### 2.3.7 Heeft de school, tijdens de coronacrisis, specifieke initiatieven genomen in functie van studiekeuzebegeleiding?

De onderwijsinspectie stelde de vraag of de school, tijdens de coronacrisis, specifieke initiatieven nam in functie van studiekeuzebegeleiding in de scharnierjaren.



Tweehonderd scholen (88,1 %) geven aan dat ze initiatieven namen om het studiekeuzeproces van de leerlingen te ondersteunen. Een kleine groep van 27 scholen (11,9 %) had hierbij geen extra initiatief genomen.

## 2.4 Hoe gaan scholen om met de positieve effecten en/of de groeikansen die deze crisis met zich meebrengt?

### 2.4.1 De coronacrisis kan ook positieve effecten hebben en/of groeikansen blootleggen. Welke mogelijkheden ziet de school binnen haar eigen context?

De dagelijkse realiteit waar alle scholen sinds de lockdown op 13 maart 2020 in terecht gekomen zijn, is grondig gewijzigd. De contacttijd op school is gereduceerd en scholen schakelden over op afstandsonderwijs. Scholen hebben op deze uitdagingen gereageerd met schooleigen acties. In het gesprek

met de scholen peilden we naar positieve effecten op de schoolontwikkeling of groeikansen die scholen gedetecteerd hebben tijdens de periode vanaf de lockdown. We vroegen met andere woorden aan de scholen om elementen uit dit responsief en innovatief beleid te benoemen. Sommige scholen benoemen elementen op het niveau van de onderwijsleerpraktijk, andere scholen spreken vooral over elementen die zich op schoolbeleidsniveau situeren.

TOP 5 – Positieve effecten en/of groeikansen op het niveau van de onderwijsleerpraktijk	Aantal scholen	Percentage scholen
Digitale leercontext (afstandsleren)	187	81%
Evaluatiepraktijk	76	33%
Leerlingeneffecten en -resultaten	60	26%
Feedback en rapportering	54	23%
Beginsituatieanalyse van de leerlingen	38	16%

In de tabel hierboven geven we de top 5 van categorieën weer die we samenstelden door de antwoorden van de scholen op het niveau van de onderwijsleerpraktijk te clusteren. Van de 231 scholen benoemen 199 scholen expliciet één of meerdere categorieën op dit niveau.

Het gebruik van digitale middelen en werkvormen wordt door 187 van de bezochte scholen (81 %) expliciet benoemd. Scholen vermelden het gebruik van diverse media en werkvormen in het aangeboden onderwijs, de toename aan gedigitaliseerd les-, differentiatie- en remediëringmateriaal.

Door 76 van de 231 bezochte scholen (33 %) wordt de evaluatiepraktijk genoemd als categorie waar scholen een positief effect opmerkten of nog groeikansen zien. In de gerapporteerde antwoorden komen volgende voorbeelden voor: toegenomen (digitale) evaluatievormen, doelgerichtere evaluaties, het onderscheid tussen evalueren van inhouden en attitudes en brede evaluatie.

Leereffecten bij leerlingen komen als derde meest benoemde categorie naar voor (26 % van de bezochte scholen). Deze leereffecten zien de scholen op twee vlakken. Zo vermeldt 13% van de scholen de digitale geletterdheid van de leerlingen. Scholen geven hierbij zowel aan dat leerlingen veel geleerd hebben op vlak van digitale geletterdheid, maar evengoed dat er op vlak van digitale en ICT-geletterdheid nog een groeikans ligt waar ze in de toekomst gericht op willen inzetten. Er wordt meermaals verwezen naar de nieuwe eindtermen die ICT-competenties bevatten. Het tweede vlak waarop 13 % van de scholen leereffecten benoemen, bevat elementen zoals zelfsturing, zelfstandig werken, zelfontdekkend leren, probleemoplossend denken en flexibiliteit van leerlingen.

Feedback en rapportering is de vierde categorie (23 %). Deze scholen geven bijvoorbeeld aan dat het belang van feedback duidelijker geworden is, maar ook dat er uitgebreide, diverse vormen van mondelinge en schriftelijke feedback gegeven werd aan de leerlingen. Op het vlak van rapportering hebben ze het vooral over het in kaart brengen van het leerproces.

De laatste categorie (16 %) is de beginsituatie van de leerlingen. Deze scholen geven aan dat de plotse crisissituatie en het afstandsonderwijs dat hiermee gepaard ging ervoor zorgde dat hun schoolteam meer inzicht gekregen heeft op de beschikbare ICT-middelen van de leerlingen thuis. Verder geven deze scholen ook aan dat tijdens de periode van het afstandsonderwijs gaandeweg ook duidelijk werd hoe het gesteld was met de ICT-vaardigheden van de leerlingen. Naast dit logistiek en competentieel wordt ook het welbevinden van leerlingen genoemd als een element dat ze tijdens het afstandsonderwijs gemonitord hebben. Stoepgesprekken, wandelgesprekken, huisbezoeken, coachingsgesprekken met leerlingen in 1-1 relatie, wekelijkse online klassenraden in functie van opvolging van leerlingen, ... worden hier vermeld als in de praktijk gebrachte methodieken die de beeldvorming over de (kwetsbare) leerlingen completer gemaakt hebben. Verder geven deze scholen aan dat er nu ook meer overleg is tussen de school en de ouders over het leerproces van de leerling. Tenslotte hebben deze scholen

het ook vaak over het feit dat leraren duidelijk meer (individuele) contacten gehad hebben met de leerlingen.

TOP 5 – Positieve effecten en/of groeikansen op beleidsniveau	Aantal scholen	Percentage scholen
Lerende organisatiecultuur	78	34%
Participatief beleid	78	34%
Professionalisering	78	34%
Responsief – innovatief beleid	54	23%
Communicatie	37	16%

De positieve effecten en/of groeikansen die scholen benoemen, situeren zich niet allen op het niveau van de onderwijsleerpraktijk. Van de 231 bezochte scholen benoemen 193 scholen expliciet elementen op het beleidsniveau. We bespreken hieronder de vijf categorieën die het vaakst benoemd worden.

Uit de analyse van de gerapporteerde antwoorden blijkt dat de drie meest prominente categorieën zich situeren op het vlak van lerende organisatiecultuur, participatief beleid en professionalisering. Deze drie categorieën worden door 34 % van de 231 bezochte scholen benoemd. In de categorie lerende organisatiecultuur gaat het vooral over vakgroepwerking en samenwerking over vakgroepen heen. De scholen geven onder andere volgende voorbeelden: toegenomen kwaliteitsbewaking van de onderwijsleerpraktijk, expertisedeling, (zelf)reflectie over het pedagogisch/didactisch handelen, .... Het participatief beleid wordt tijdens de gesprekken evenveel keer benoemd. Scholen verstaan hieronder onder meer andere manieren van schooloverleg gaande van digitale personeelsvergaderingen, nieuwe mogelijkheden op vlak van online vergaderen of klassenraden op afstand. Daarnaast wordt ook het belang van een transparante, duidelijke en tijdige communicatie binnen het schoolteam bij dit thema vermeld. De derde categorie die ook door 78 scholen (34 %) genoemd wordt, is professionalisering. Het gaat over topics zoals het verder ontwikkelen van de ICT-vaardigheden bij leraren, het inzetten van digitale werkvormen in de onderwijsleerpraktijk, het verder ontwikkelen van expertise rond zelfsturing en zelfstandig werk bij leerlingen en het gericht inzetten op welbevinden en socio-emotionele ontwikkeling.

Elke school heeft acties ondernomen om te reageren op de maatschappelijke ontwikkelingen die voortvloeiden uit de coronacrisis. 78 scholen benoemen expliciet veranderingen en vernieuwingen die ze doorgevoerd hebben. We hebben deze bij de verwerking van de gerapporteerde data samengevoegd onder de noemer responsief en innovatief beleid. Deze scholen geven vooral aan dat ze de positieve effecten van het afstandsonderwijs in de toekomst graag willen verankeren in hun onderwijskundig en organisatorisch beleid.

Het vijfde thema gaat over communicatie met ouders en leerlingen. Deze wordt door 16 % van de bezochte scholen vermeld als positief effect of groeikans. Deze scholen zochten ook naar (andere) manieren om tijdens de periode van de lockdown met leerlingen en ouders te communiceren. De communicatiekanalen die voorheen gebruikt werden, bleken namelijk niet altijd te volstaan. Dit resulteerde in nieuwe, veelal digitale, maar toch laagdrempelige manieren van communicatie. Zo werd naast het schoolplatform ook op social media ingezet. De nood aan ondersteuning en opleiding bij ouders en leerlingen op vlak van gebruik van al deze informatiekanalen komt ook duidelijk uit de antwoorden naar voor.

Tot slot gaf een vijfde van de scholen nog een variatie aan voorbeelden die niet in deze vijf bovenstaande thema's kunnen ondergebracht worden. Het gaat onder andere om visie, samenwerkingsverbanden, ICT-beleid en datageletterdheid.

#### 2.4.2 Waar zou de school binnen haar eigen context prioritair op willen inzetten?

De positieve effecten en groeikansen die meerdere van de bezochte scholen vaststellen tijdens deze crisissituatie laten hen ook nadenken over prioritare acties voor het komende jaar en zelfs de komende jaren. Niet elke school is al klaar met deze oefening en er zijn ook verschillen in snelheden. Bovendien wordt door een aantal scholen de modernisering van het secundair onderwijs als prioriteit benoemd. In 210 van de 231 scholen capteerden de onderwijsinspecteurs zowel prioriteiten op het niveau van de onderwijsleerpraktijk als op het beleidsniveau. Meer concreet kwamen in 131 van de 210 scholen items op het niveau van de onderwijsleerpraktijk aan bod. Voor 140 van de 210 scholen schreven de onderwijsinspecteurs prioriteiten op het beleidsniveau weg.

Uit het overzicht dat we hieronder geven, blijkt dat voor het niveau onderwijsleerpraktijk meerdere scholen vooral willen inzetten op de ingeslagen digitale weg wat leeromgeving en evaluatie betreft. Op het systeemniveau is het moeilijker om een top 3 af te bakenen: de prioriteiten liggen daar meer gespreid. Het is wel duidelijk dat een aantal scholen de veranderingen of vernieuwingen die ze doorvoerden in deze crisis willen borgen en zelfs maximaliseren. De crisis heeft een aantal scholen ook heel kritisch doen nadenken over hun evaluatiebeleid, ICT-beleid, ...

Overzicht van de door de scholen geformuleerde prioriteiten op niveau onderwijsleerpraktijk		Aantal scholen (131)
<b>Resultaten en effecten bij leerlingen</b>	Digitale geletterdheid bij leerlingen	19
	Zelfsturing van leerlingen en zelfstandig werken	8
	Welbevinden	6
<b>Vormgeving van de leeromgeving en begeleiding van leerlingen</b>	Gebruik van digitale middelen en werkvormen	57
	Remediëren en differentiëren	25
<b>Beginsituatie van de leerlingen in kaart</b>	Een betere inschatting hebben van de leerling wat onder andere thuissituatie, leefwereld en materiële mogelijkheden betreft.	4
<b>Feedback</b>	Deze categorie omvat manieren, vormen, effectiviteit, doelgerichtheid en intensiteit van feedback.	13
<b>Evaluatie</b>	Dit omvat onder andere digitale evaluatievormen, brede evaluatie en de validiteit van online evaluatie.	23
<b>Rapportering</b>	Deze categorie omvat andere manieren van rapporteren dan het puntenrapport bijvoorbeeld het doelenrapport.	10

In ongeveer een kwart van de scholen (57) geeft de directeur of het beleidsteam aan de digitale flow, die nu ingang vond bij een groot aantal van de leraren, verder te willen zetten. Onder deze digitalisering verstaan de directeurs onder andere de verdere ontwikkeling, optimalisering en het gebruik van digitaal materiaal, het gebruik van apps, de verdere uitbouw en optimalisering van de digitale leeromgeving, de ontwikkeling van filmpjes. Een aantal van de schoolteams wil ook verder inzetten op online lesgeven of op een combinatie van e-learning en contactonderwijs. Een aantal scholen (25) ziet in de digitalisering van het onderwijsaanbod mogelijkheden om het zelfstandig werken te faciliteren, om te remediëren of te differentiëren en wil hier ook prioritair op inzetten.

Leerlingenevaluatie en meer specifiek het gebruik van digitale evaluatievormen, van online evaluatie of de inzet op formatieve evaluatie is voor iets meer dan 10 % van de scholen een prioriteit. Enkele scholen geven daarbij aan te willen werken aan een betere evaluatiepraktijk waarbij ingezet wordt op brede evaluatie.

De digitale geletterdheid van leerlingen is gestegen in de voorbije maanden, dit blijkt uit de positieve effecten die scholen aangeven tijdens de gespreken. Toch wordt blijvende of hernieuwde inzet op digitale geletterdheid van leerlingen door enkele scholen (19) als belangrijk gezien. Enkele scholen willen van bij de start van volgend schooljaar de ICT-vaardigheden die leerlingen opdeden opnieuw activeren. Andere scholen spreken over het verder uitbouwen of aanscherpen van opgedane ICT-vaardigheden.

Overzicht van de door de scholen geformuleerde prioriteiten op beleidsniveau	Aantal scholen (140)
<b>Responsief/innovatief</b>	Deze categorie omvat het borgen en optimaliseren van de ontwikkelingen en vernieuwingen op organisatorisch of onderwijskundig vlak. 35
<b>Lerende organisatiecultuur</b>	Dit omvat onder andere de vakgroepwerking, de samenwerking met vakcollega's en de reflectie over eigen functioneren. 26
<b>Participatief beleid</b>	Deze categorie omvat onder andere het online overleg en vergaderen en de digitale klassenraden. 26
<b>Communicatie en samenwerking met ouders</b>	Dit gaat over de informatie naar ouders en leerlingen, het werken met het elektronische leerplatform voor ouders en leerlingen en partnerschap met ouders. 25
<b>Ondersteuning</b>	Het ICT-beleid op het vlak van uitrusting, logistiek, ... zoals laptopprojecten, projecten BYOD, ... 17
<b>Datageletterdheid</b>	Dit omvat de prioriteiten op het vlak van dataverzameling en analyse onder meer het in kaart brengen in het begin van volgend schooljaar waar de leerlingen staan in hun leerproces 17
<b>Professionalisering leraren</b>	Dit omvat de groei in digitale competenties van leraren en enkele andere topics rond professionalisering. 31

Laten we even inzoomen op een aantal van bovenstaande prioriteiten. In ongeveer 15 % van de gesprekken geeft het beleidsteam of de directeur aan de innovaties van de voorbije maanden te willen borgen voor de verdere toekomst. Niet alle scholen gaan hierin even ver, bij sommige gaat het over een bepaald facet zoals bijvoorbeeld de structurele uitbouw van de digitale inschrijvingen. Andere scholen willen veel verder gaan en willen ICT centraal stellen in de uitwerking van hun volledige beleid of willen de evaluatiepraktijk herdenken. Ook de mogelijkheden op vlak van e-learning heeft een aantal scholen doen nadenken over het permanent combineren van afstandsonderwijs en contactonderwijs voor individuele leerlingen of bepaalde groepen leerlingen of voor bepaalde studierichtingen of graden.

De crisis heeft op digitaal vlak binnen de scholen heel wat in versnelling gebracht. Een aantal scholen (31) spreekt zich expliciet uit over het bestendigen van de digitale boost, zeker nu de weerstand voor ICT verminderd is. In deze scholen wil het beleid prioritair inzetten op de verdere ontwikkeling van de digitale competenties van leraren. Ook de ontwikkeling van digitaal materiaal, de uitwisseling van ervaringen over digitale toepassingen en digitale evaluatievormen zijn items voor de vakgroepen. Tijdens de gesprekken komt de vakgroepwerking en de interne professionalisering in 26 scholen aan bod.

## 2.5 Wat kan de overheid doen, vanuit een toekomstgericht perspectief, om scholen te ondersteunen in, tijdens en na crisissituaties zoals deze?

We bevroegen de scholen hoe de overheid hen in de toekomst nog beter kan ondersteunen in, tijdens en na crisissituaties als deze.

In de analyse van de kwalitatieve data springen drie soorten verwachtingen in het oog. Op de eerste plaats vragen de scholen aandacht voor de communicatie, vervolgens voor ondersteunende middelen en tot slot voor het regelgevend kader. Een opsomming concretiseert elke verwachting. De volgorde in die opsomming weerspiegelt het belang dat scholen daaraan hechten.

Uit onze eerder gepubliceerde rapporten bleek al dat scholen de draaiboeken eerder ervaren als een ondersteuning. Toch vragen ze een iets meer gerichte communicatie, onder meer over:

- het samenspel tussen verplichtingen en adviezen: de impact van de context van de school
- de timing: het belang van eerstelijnscommunicatie en van buffertijd
- het proactieve karakter: de meerwaarde van vooraf gekende scenario's die verschillende beleidsdomeinen bespelen

De overheid heeft initiatieven genomen om extra middelen vrij te maken. De versnelling die scholen moesten nemen om het afstandsonderwijs te faciliteren en contactonderwijs te organiseren, stelde hen voor heel wat uitdagingen. Ze vragen een blijvende aandacht van de overheid voor:

- onvoorziene kosten,
- digitale competenties en middelen,
- flexibele inzet van medewerkers en actoren in een crisissituatie,
- aangepaste leermiddelen voor blended learning.

Tot slot vragen de scholen bepaalde aspecten van het regelgevend kader onder de loep te nemen. Ze wijzen bijvoorbeeld op de volgende elementen:

- flexibele schoolorganisatie waaronder afstandsleren,
- het statuut van medewerkers en actoren in een crisissituatie,
- de timing van de uitrol van de modernisering.

## 2.6 Waar is de school trots op?

TOP 5 – Waar is de school trots op?	Aantal scholen	Percentage scholen
Schoolteam of deel van het schoolteam	202	91%
Organisatie	97	44%
Leerlingenbegeleiding	75	34%
Communicatie	63	29%
Leerlingen	37	17%

Scholen hebben een uitdagende tijd achter de rug en ondernamen heel wat acties waar ze fier op terugkijken. In het gesprek werd expliciet de vraag gesteld waar de scholen zelf trots op zijn. In de tabel



is de top 5 aangegeven van wat in de antwoorden aan bod kwam. Van de 231 scholen capteerden de inspecteurs voor 221 scholen één of meerdere elementen waarover ze trots zijn. Deze groep wordt meegenomen in de berekening van de percentages.

Scholen zijn in de eerste plaats trots op hun schoolteam, hieronder vallen zowel de leraren, de ondersteunende medewerkers zoals de poetsploeg en het secretariaat, de leerlingenbegeleiders, de preventieadviseurs, de ICT-coördinatoren en het beleidsteam. De woorden die meest gebruikt worden om de trots over het schoolteam uit te drukken zijn inzet, engagement, flexibiliteit, wendbaarheid, betrokkenheid, verbondenheid, samenhang en samenwerking. In een aantal van deze scholen (26 scholen) wordt de ICT-boost en de toegenomen ICT-geletterdheid van het team benoemd.

Ongeveer een derde van de scholen (75 scholen) benoemt expliciet de begeleiding van leerlingen. Ze vermelden leraren en leerlingenbegeleiders die kort op de bal speelden om leerlingen op te volgen, te motiveren of te bereiken. Daarbij krijgen de leerlingenbegeleiders of het zorgteam in een aantal van deze scholen een aparte vermelding. Tot de acties die scholen ondernamen om zoveel mogelijk leerlingen te bereiken en te begeleiden, behoren stoepbezoeken, wekelijkse contactname, individuele leertrajecten en het uitlenen van laptops, het naar school halen van leerlingen die nood hebben aan structuur, opvang, ondersteuning, ...

Een groot deel van de scholen (97 scholen) is ook trots op de stappen die ze hebben gezet op organisatorisch vlak. Onder deze categorie vallen onder andere de organisatie, planning en bijsturing van het afstandsonderwijs, de structuren die opgezet zijn voor de opvolging van leerlingen, de organisatie van online klassenraden, de rapporteringssystemen, de opbouw en uitwerking van platformen die het afstandsonderwijs ondersteunen en de organisatie van het contactonderwijs na lockdown rekening houdend met de veiligheid.

De plotse crisissituatie heeft scholen uitgedaagd om duidelijk te communiceren naar ouders, leraren en leerlingen. Iets meer dan een kwart van de scholen is trots op de aanpak van hun communicatie. Bevestigingen in een aantal van deze scholen bij ouders, leraren en leerlingen bevestigen deze perceptie en zorgden vaak ook voor optimaliseringen. In enkele scholen wordt ook de toegenomen betrokkenheid van ouders geprezen.

Tot slot zijn de scholen ook trots op hun leerlingen. In ongeveer 37 van de 221 scholen worden onder andere de inzet en de bereidwilligheid van de leerlingen aangehaald. De leerlingen krijgen ook een pluim voor de discipline waarmee ze de veiligheidsrichtlijnen respecteren.

### 3 Conclusie

Het rapport geeft aan de hand van gesprekken met **231 secundaire scholen** een brede kijk op de pedagogische praktijk tijdens en na de coronacrisis. We beperken ons hier tot de globale vaststellingen.

De meeste scholen hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om leerlingen opnieuw fysiek te ontvangen na de lockdown. Deze contactmomenten werden ingevuld met aandacht voor verschillende aspecten.

Scholen hebben heel wat inspanningen geleverd om alle leerlingen te bereiken. Toch geeft ongeveer de helft van de scholen aan bezorgd te zijn over mogelijke leerachterstand. Het houvast dat de schoolse context biedt voor leren en voor sociaal contact is niet altijd via digitale weg te vervangen. Een beperkt aantal scholen ziet echter ook positieve effecten en merkt op dat sommige leerlingen beter tot leren komen.

Door deze crisis organiseren de scholen minder examens in juni: ofwel zijn er geen examens ofwel beperkt in aantal.

De scholen beschikken bij de deliberaties op het einde van het schooljaar over een variatie aan informatie. Ze zijn meestal in staat om in juni al verantwoorde deliberatiebeslissingen te nemen. Ze geven aan dat wel of niet regelmatige aanwezigheid van de leerling op school hierin geen bepalende factor is.

‘Never waste a good crisis’ geldt blijkbaar ook voor het onderwijs. Scholen stellen dat leerlingen en leerkrachten ICT-vaardiger geworden zijn. Leerkrachten hebben breder geëvalueerd en hebben door het afstandslernen kansen gegrepen om individuele feedback te geven. Er werd intensiever samengewerkt en overlegd, zowel tussen leraar en leerling en tussen school en ouders als binnen de vakgroepen. Scholen geven aan deze ontwikkelingen mee te nemen en verder uit te bouwen in de komende schooljaren.

De scholen verklaren dat ondersteuning van de overheid in tijden van crisis belangrijk is en formuleerden enkele verwachtingen met betrekking tot gerichte communicatie, ondersteunende middelen en het regelgevend kader.

Het onderzoek capteerde de veerkracht, het engagement van de scholen en het centraal stellen van de lerende tijdens de crisis. Directies geven aan trots te zijn op hun teams en op de leerlingen.